

O METODICI NASTAVE U SREDNJIM VOJNIM ŠKOLAMA I VOJNIM AKADEMIJAMA

Poslednjih desetak godina relativno se brzo i dosta kvalitetno razvija teorija vojnog vaspitanja i obrazovanja, odnosno vojna andragogija, kao i teorija vojne nastave — vojna didaktika. Rezultati ostvareni u ovim naučnim oblastima su veoma značajni i predstavljaju solidnu osnovu na kojoj se dalje mogu dograđivati i razvijati specifične naučne andragoške i didaktičke discipline — metodike nastave iz predmeta vojnog obrazovanja.¹

Domet vojne andragoško-didaktičke teorije u nas, međutim, danas je takav da se ona sama objektivno ne može dalje razvijati i unapređivati bez celovitijeg razvoja metodika vojnostručnih predmeta. Bez toga bi naša nastojanja modernizacije vaspitno-obrazovnog procesa u praksi ostala na dostignutom nivou, odnosno ne bismo mogli dalje unapređivati teoriju i praksu vojne nastave, vojnog vaspitanja i obrazovanja u celini. Iz tog razloga se može zaključiti da je unapređenje teorije i prakse u nastavi predmeta vojnog obrazovanja bitan uslov za dalje usavršavanje i razvoj teorije i prakse vojnog vaspitanja i obrazovanja u celini.

U vaspitno-obrazovnom i nastavnom radu vojnih škola zapažaju se značajne razlike u stručnoj i metodičkoj osposobljenosti nastavnika. I pored nekih nedostataka u stručnoj osposobljenosti, može se konstatovati da je ona uglavnom dobra. Međutim, sa metodičkom

¹ Razvoj vojnoandragoške i vojnodidaktičke teorije u nas ostvaren je, pretežno, na način koji nije bio uvek neposredno vezan za nastavnu praksu. Upravo iz razloga što se vojna andragoško-didaktička teorija u nas tako razvijala, dosta odvojeno od njenog osnovnog izvora, tj. prakse obučavanja iz vojnostručnih predmeta, kao i zbog toga što kadrovi koji su se bavili tom teorijom nisu najčešće bili nastavnici predmeta vojnog obrazovanja — ta teorija je, i pored značajnih dostignuća, u mnogim pitanjima morala ostati daleko od realne i objektivne prakse vojne obuke.

osposobljenošću dela nastavnika ne bismo mogli biti zadovoljni. U tom pogledu, naročito iz nekih vojnostručnih predmeta, trenutno stanje nije u skladu sa potrebama i zahtevima.

Nastojanja da se takvo stanje bitnije izmeni i poboljša otežavaju i shvatanja prema kojima je za izvođenje nastave bitna samo solidna stručna osposobljenost. Nastavnik koji, prema tom shvatanju, dobro poznaje sadržaj predmeta, znaće to uspešno, adekvatno i metodički i da realizuje. Stoga se često u raspravama o nastavi (seminari, referisanja, savetovanja i sl.), najčešće, razmatraju stručno-sadržajni problemi pojedinih oblasti i predmeta, a znatno se manje i ređe raspravlja o metodskim pripremama, organizovanju, izvođenju i vrednovanju nastave. Međutim, dve su bitne i podjednako važne komponente uspeha nastave.

Pre svega, vrlo je važna metodička priprema nastavnika i za izvođenje nastave i za kontrolu njenih rezultata. Na primer, činjenica je da se priprema nastavnika (stručna i metodička) pretežno izvodi individualno. Znatno manje nego ranijih godina se sprovode kolektivne metodičke pripreme (u katedri, školi, tečaju i sl.). Ni kontrole i obilasci nastave u vojnim školama nisu još uvek onakvi kakvi bi trebalo da budu. Prilikom kontrola nastave događa se da se metodička komponenta ponekad zanemaruje. Kontrolu metodike pripremanja, organizovanja, izvođenja i vrednovanja nastave ne sprovode u dovoljnoj meri ni sve škole ni katedre. Isto tako, nedovoljno se organizuju metodičko-pokazne vežbe koje bi i u savremenoj nastavi morale biti najefikasniji vid kolektivnih metodičkih priprema svih nastavnika.

Polazeći od toga da se u srednjim školama i vojnim akademijama osposobljavaju buduće starešine, čija je osnovna funkcija u miru obuka i vaspitanje vojnika, veoma je značajno, čak i presudno, za njihovo uspešno školovanje kakva je metodička osposobljenost njihovih nastavnika. Jer, ako su nastavnici nedovoljno metodički osposobljeni, postavlja se pitanje: kako oni mogu osposobiti pitomce — buduće vaspitače za efikasno metodičko i racionalno izvođenje obuke i vaspitanja vojnika u jedinicama? Očigledno je, dakle, da metodička osposobljenost nastavnika vojnih škola ima neposredne i dalekosežne reperkusije, ne samo na kvalitet nastave u školama, već i na kvalitet borbene obuke vojnika i jedinica u trupi a to znači i na njihovu borbenu i moralnu sposobnost. S obzirom na sve to, nastavnici, uz sve druge obaveze u procesu nastave, treba da osposobe pitomce i iz metodike obuke. Da bi to mogli postići, sami moraju posedovati vrhunska znanja iz te nastavne discipline.

Istina, mi nemamo posebnih tzv. nastavničkih vojnih škola, niti posebnih smerova za školovanje budućih nastavnika vojnih škola, ali to nas utoliko više upućuje na značaj sistematskog, organizovanog i kvalitetnog metodičkog osposobljavanja nastavnika u svim vojnim školama. Međutim, neke vojne škole su, prilikom korišćenja iskustava drugih i shvatanja značaja metodike, u prednosti u odnosu na druge. Naime, vojne škole tehničkog smera, kao i neke druge (intendantska, sanitetska, muzička i sl.), koje su srodne školama u građanstvu, u situaciji su da mogu stvaralački koristiti mnoga metodička dostignuća tih škola, ostvarena u oblasti stručnog obrazovanja. Razume se, neka od tih iskustava se samo delimično i kritički mogu koristiti i u predmetima vojnog obrazovanja, dok je sasvim sigurno da se metodike užih, čisto vojnostručnih predmeta, mogu razviti i konstituisati samo unutar vojnih škola, jedinica i ustanova JNA. Jer, predmeti kao što su taktička obuka i drugi, svojstveni su samo armiji i samo je ona kvalifikovana da stvara i razvija njihovu metodu. Mehanička dedukcija i transformacija metodičkih rešenja iz opšteobrazovnih predmeta iz građanstva ne može rešiti metodičke probleme u predmetima vojnog obrazovanja. Naprotiv, svako veštačko kalemljenje takvih rešenja može, u određenim okolnostima, samo da šteti i da unosi konfuziju u teoriju metodike i udaljava je od stvarne nastavne prakse.

Naša metodička praksa (empirija) iz predmeta vojnog obrazovanja ide znatno ispred teorijskog i naučnog fundiranja i uopštavanja. Dakle, glavni metodološki i suštinski problem se sastoji u sledećem: *na koji način tako bogatu metodičku praksu naučnoteorijski oblikovati, uopštiti i verifikovati?*

U razvoju vojne andragogije i didaktike postigli smo određene rezultate. Međutim, u metodici nastave vojnostručnih predmeta još postoje izvesne barijere na putu ka boljim rezultatima. Isto tako, poznato je da se andragogija, pa i didaktika, više bave opštim i tzv. intelektualnim obrazovanjem i vaspitanjem, a da veoma malo ulaze u probleme stručne i praktične nastave. Vojnostručni predmeti su, po svojoj prirodi, pretežno praktičnog karaktera i u toj oblasti u nekim pitanjima (sticanje veština i navika, transfer učenja, vežbanje i dr.) više se postiglo u psihologiji, posebno pedagoškoj, nego u andragogiji, pa čak i didaktici.

Unapređenje metodike nastave u vojnim školama, dakle, ima višestruko pozitivne reperkusije. *Prvo*, njena savremena i znalačka primena doprinosi unapređenju nastave u vojnim školama; *drugo*,

kvalitetnije se metodički osposobljavaju pitomci — buduće starešine; napokon, to je jedini put usavršavanja i unapređivanja celokupnog procesa obuke i vaspitanja u oružanim snagama.

NEKI METODOLOŠKI PROBLEMI I RAZLIČITA SHVATANJA O METODICI NASTAVE IZ PREDMETA VOJNOG OBRAZOVANJA

Suštinski metodološki problemi i različita gledanja na metodu nastave iz predmeta vojnog obrazovanja, u osnovi, imaju svoj zajednički izvor u različitom poimanju i primeni dijalektičkog odnosa teorije i prakse, empirijskog i teorijskog prilaza i shvatanja dedukcije i indukcije u vojnoj nastavi. Ističemo neka od tih, pretežno ekstremnih shvatanja, koja, dijalektički gledano, ne mogu biti jedina naučno-metodološka osnova za izgradnju i razvoj metodike kao naučne discipline u okviru vojne andragogije i didaktike. Takva i slična shvatanja mogu, u krajnjem, da onemogućavaju i blokiraju svaki ozbiljniji napor u tom pravcu.

Metodika nastave iz predmeta vojnog obrazovanja istovremeno treba da obezbedi i zadovolji bar ove osnovne zahteve:

— *naučnoteorijski*, odnosno da bude metodološki zasnovana na naučnim elementima;

— *praktično-normativni*, da bude od što neposrednije pomoći nastavniku u organizovanju i izvođenju nastave;

— *vaspitni* — da kod pitomaca razvija one psihološke sposobnosti i osobine koje zahteva naše samoupravno socijalističko društvo, koncepcija opštenarodne odbrane i strategija oružane borbe (posebno stvaralačko i kritičko mišljenje);

— *izvorni* — da bude u čvrstoj vezi sa sadržajem predmeta vojnog obrazovanja.

Evo i nekih shvatanja koja postoje u vojnim školama:

a). Kao recidiv prošlosti, još uvek u vojnoj obuci postoje neka mišljenja — o nemogućnosti i nepotrebnosti jedinstva i uslovljenosti teorije nastave (metodika) i prakse obučavanja.² Drugim rečima, dosta je onih koji kažu da je suvišno svako »teoretisanje«. Ovakav

² U vezi sa odnosom teorije i prakse navodimo samo dve Lenjinove opaske. Kada je obilazio neke vojne i poluvojne nastavne ustanove prikazivali su mu visok nivo tzv. praktične nastave. Lenjin je na to primetio: »Pazite da ne obučavate ljude zlatnih ruku, ali čoškaste glave«. Drugom prilikom je povodom otpora tzv. praktičara teoriji, rekao: »Ne postoji, dijalektički gledano, ništa praktičnije od teorijskog objašnjenja nekog praktičnog problema.«

stav, pogotovo ako ga imaju oni koji odlučuju i koji treba da rade na razvoju metodike vojne nastave, sprečava svaki pokušaj teorijskog uopštavanja bogate nastavne prakse, a metodiku nastave usmerava isključivo ka zanatskom praktikizmu, rutinerstvu i subjektivizmu.

b). Blisko prethodnom shvatanju, ili često kao njegova posledica, jeste shvatanje o dominaciji subjektivizma nastavnika i »sve-moći« metodike dobrih nastavnika-praktičara. Prema nekim mišljenjima, od takvih »privatnih metodika« ne može biti boljih, a sve druge su daleko od prakse i iskustva. Nastavnici sa dugogodišnjim iskustvom, posebno ako su ta iskustva stručno i metodički uopštavali, mogu značajno doprineti unapređenju metodike. Međutim, ona ne mogu biti jedina ni najvažnija osnova, odnosno izvor jedne naučne discipline — metodike nastave nekog predmeta vojnog obrazovanja. Takva shvatanja polaze od netačne postavke da praksa nastavnika daje odgovor na sva pitanja. Ako bi takvo shvatanje preovladalo, ono bi vodilo ka vulgarnom empirizmu i rutinskom praktikizmu, što se sa naučno-metodološkog i dijalektičko-marksističkog stanovišta nikako ne može prihvatiti.

c). Rezultat subjektivističko-prakticističkih shvatanja metodike vojne nastave, koja se tu i tamo ispoljavaju u praksi, pokušaji su »pisanja« raznovrsnih »metodika«, koje najčešće nose nazive kao što su: »metodske razrade«, »metodska uputstva«, »metodički priručnici« i sl. To su, u stvari, razrađeni šabloni i recepti (zbirke planova časova — vežbi), kojih se niko ne pridržava, pa čak ni oni koji su ih sačinili.

d). Mada ređe, postoji i shvatanje da za predmete vojnog obrazovanja nisu neophodne posebne naučne discipline — metodike, već da je za njihovu realizaciju u nastavnom procesu sasvim dovoljna opšta teorija o vojnoj nastavi — vojna didaktika. Poznato je, međutim, da vojna didaktika izučava opšte i zajedničke zakonitosti vojne nastave (obuke) u celini, a da svaki predmet (oblast) vojnog obrazovanja ima svoje specifične probleme i zakonitosti koje treba da izučava metodika određenog predmeta.

Uopštavajući navedena i druga shvatanja koja još uvek egzistiraju u našim vojnim školama (i ne samo u njima) mogli bismo konstatovati da u suštini postoje dva ekstremna gledanja i pristupa metodičkim problemima vojnog obrazovanja:

— *prvo*, metodike pojedinih vojnostručnih predmeta se izgrađuju gotovo isključivo na osnovu subjektivističkih iskustava pojedinih nastavnika, dakle praticističko-tehnicistički;

— *drugo*, metodike su manje-više izraz deduktivno-spekulativnih razmišljanja poznavalaca opšte teorije o nastavi, odnosno metodike se konstituišu dedukovanjem i prilagođavanjem opštih didaktičkih načela na konkretan vojno-stručni predmet (oblast).

Prva tendencija nudi prakticističke šablone, dogme i recepte; u praksi sprečava svaki stvaralački napor nastavnika, dok druga predstavlja načelan teorijsko-verbalni prilaz, i u izradi i u unapređenju metodike nastave. Obe tendencije su neprihvatljive. One nisu ni u skladu sa implikacijama koncepcije opštenarodne odbrane na oblast metodike obuke i vaspitanja. Razume se, nasuprot tome, treba nastojati da se zadovolje osnovni metodološki zahtevi koji proizlaze iz naučnoteorijskog pristupa metodici nastave. Metodika, uostalom, proizilazi iz nastavne prakse i prirode svakog predmeta (oblasti) i njemu služi. Mora se pri tome izbeći svaka glorifikacija, bilo samo prakse, ili samo teorije, ostvarujući njihovo dijalektičko jedinstvo.

METODIKE NASTAVE PREDMETA VOJNOG OBRAZOVANJA U SREDNJIM VOJNIM ŠKOLAMA

Teško je dati neku opštu šemu strukture metodike koja bi bila zajednička i opšteprihvatljiva za sve predmete vojnog obrazovanja. Jer, unifikacija i šabloni bi se mogli, ako se nekritički prihvate, negativno odraziti na čitav proces konstituisanja i unapređivanje pojedinih metodika vojne nastave. No, i pored tih opasnosti, moramo se izložiti određenom stepenu rizika i razmotriti makar principijelan sadržaj metodike predmeta vojnog obrazovanja, naravno, polazeći od metodoloških stavova o kojim je ranije bilo reči. Smatramo da to može biti od koristi srednjim vojnim školama, katedrama i nastavnicima, pod uslovom da se stvaralački primeni u metodici predmeta vojnog obrazovanja.

Metodika svakog vojnostručnog predmeta trebalo bi, u načelu, da sadrži tri dela: *prvi* bi obuhvatio fundamentalne teorijsko-metodičke osnove predmeta, koje su osnov za praktičku realizaciju nastave tog predmeta (oblasti); *drugi* — konkretnu razradu metodičkih pitanja u vezi sa pripremanjem, organizovanjem, izvođenjem i vrednovanjem nastave; *treći* deo — priloge u kojima bi se egzemplarno dali izvesni konkretno razrađeni primeri (plan časa, plan zanimanja-vežbe, sekvence programiranog materijala i sl.). Na primer, metodika vatrene obuke mogla bi da ima sledeću strukturu (sadržaj):

Prvi deo:

- pojam i struktura vatrene obuke;
- vatrena obuka u sistemu obuke roda-službe;
- uticaj vatre u borbi na metodiku vatrene obuke;
- istorijski razvoj vatrene obuke;
- teorijsko-metodičke osnove vatrene obuke (psihološke osnove, didaktičko-metodičke osnove, prirodno-naučne osnove, socio-metodičke karakteristike vatrene obuke i dr.);
- metodički problemi oblikovanja sadržaja vatrene obuke (izbor i artikulacija sadržaja, nastavni planovi i programi i dr.);
- metodički problemi korelacije i integracije vatrene i taktičke obuke.

Drugi deo:

- pojam, predmet i struktura metodike vatrene obuke;
- metodički principi i pravila u vatrenoj obuci (principi koji proizilaze iz zahteva koncepcije opštenarodne odbrane — stvaralačka aktivnost, ostvarivanje obrazovnih i vaspitnih zadataka, postizanje vrhunskih standarda i normi, jedinstvo univerzalnog i specijalističkog, približavanje vatrene obuke uslovima borbenih dejstava u ONOR-u, jedinstvo individualne i kolektivne obučenosti i drugi principi koji proizilaze iz metodičkih karakteristika vatrene obuke — postupnost, očiglednost i konkretnost, trajnost, povezivanje teorije i prakse u vatrenoj obuci, itd.);
- metode vatrene obuke (demonstracija, vežbanja i metode teorijske nastave u vatrenoj obuci);
- organizovanje i planiranje vatrene obuke (elementi spoljne i unutrašnje organizacije, oblici rada, raščlanjavanje sadržaja i vremena u vatrenoj obuci, organizacioni oblici u vatrenoj obuci, planiranje vatrene obuke u četi (bateriji), bataljonu (divizionu), prema nastavnika za vatrenu obuku i dr.);
- nastavni objekti i sredstva u vatrenoj obuci (sobni poligoni, strelišta, minijaturni poligoni za bojna gađanja, vežbališta, kabineti, mašine za obučavanje u vatrenoj obuci, druga tehnička nastavna sredstva, imitaciona nastavna sredstva i dr.);
- proveravanje i ocenjivanje u vatrenoj obuci;
- mogućnosti primene programirane nastave u vatrenoj obuci;
- primena problemske nastave u vatrenoj obuci (eventualno);

— metodika osposobljavanja pitomaca za izvođenje vatrene obuke sa vojnicima i jedinicama u trupi;

— metodički problemi nezgoda u vatrenoj obući i mere za njihovo sprečavanje.

Treći deo:

Egzemplarni prilozi — razrađen primer plana časa-vežbe; razrađen elaborat jedne teme; sekvenca programirane nastave iz jedne metodičke jedinice; elaborat bojnog gađanja i dr.

Pored toga, načelno, mogu se dati i objašnjenja manje poznatih i važnijih pojmova i izraza upotrebljenih u tekstu kao i spisak korišćene literature. Naravno, mogući su i drukčiji metodološki pristupi, ali se pri tome moraju zadovoljiti osnovni zahtevi o kojima je bilo reči.

O IZRADI I PISANJU METODIKE NASTAVE IZ PREDMETA VOJNOG OBRAZOVANJA

Ako se stvore uslovi za teorijsko-metodološke pretpostavke konstituisanja i usavršavanja metodika nastave predmeta vojnog obrazovanja i ako se za to obezbede potrebna novčana sredstva — još uvek ostaje da se reši najosetljivije pitanje: ko da piše metodike i na osnovu kakvih izvora?

Na prvi pogled odgovor je jednostavan — nastavnici, na osnovu nastavne prakse. Međutim, odgovor na ta pitanja je znatno složeniji. Jer, i najbolji poznavalac sadržaja predmeta, bez solidne andragoško-didaktičke kulture, posebno bez naučno-metodoloških znanja, objektivno neće moći takav zadatak da izvrši. S druge strane, ni najbolji poznavalac teorije iz oblasti andragogije, didaktike i psihologije, ako odlično ne poznaje i sadržaje dotičnih predmeta, takođe ne može taj zadatak da izvrši. U našim srednjim vojnim školama, pa ni u vojnim školama, pa ni u vojnim akademijama, za sada, nema mnogo nastavnika koji poseduju ukupna znanja i zahteve, a nema ni posebnih profila stručnjaka — metodičara za predmete vojnog obrazovanja. Dakle, rešenje treba tražiti u okviru objektivnih kadrovskih mogućnosti.

Nastavna uprava, u okviru svojih nadležnosti, može doprineti rešavanju tog problema i ostvariti one zadatke koji su joj dati smernicama za izradu udžbenika i drugih nastavnih materijala vojnih

škola. No, glavni i osnovni kvalifikovani nosioci unapređenja metodike nastave iz vojnostručnih predmeta i njenog naučnoteorijskog oblikovanja mogu biti samo uprave (komande) vidova, rodova i službi (pretežno u organizacionom smislu), vojne škole, katedre i sami nastavnici. Oni treba da podele poslove i razrade i preduzmu zajedničku akciju u izradi i unapređivanju metodika nastave vojnostručnih predmeta. U nas, za sada, ne postoje ni posebne naučnoistraživačke organizacijske jedinice u okviru SSNO ili vojnih škola, koje bi se bavile ovom problematikom. Ali vojne škole su dužne da neprekidno usavršavaju i unapređuju ne samo sadržaje matičnih predmeta (oblasti), koji se u njima izučavaju, nego i metodiku nastave.

Prilikom konstituisanja i usavršavanja metodika nastave predmeta vojnog obrazovanja moralo bi se polaziti od naučne metodologije zasnovane na uopštavanju nastavne prakse, kao i od didaktičko-metodičkih istraživanja (uključujući i eksperimente), bar ključnih metodičkih problema. U toj oblasti istraživačkog rada svakako bi se trebalo koristiti i iskustvima drugih, posebno vojnih škola stranih armija.

Ako se, na primer, radi o didaktičko-metodičkim istraživanjima, tada bi organizatori i nosioci istraživanja fundamentalnih metodičkih problema (makroistraživanja) najvažnijih vojnostručnih predmeta (oblasti) trebalo da budu uprave (komande) vidova, rodova, službi, a kada je reč o istraživanjima manjih dimenzija (mezo i mikro), onda to treba da budu vojne škole (školski centri) i katedre. Međutim, moguće je da neka fundamentalna istraživanja obavljaju i same vojne škole. Sa organizacijskog aspekta, verovatno bi bilo dobro da se za najvažnije vojnostručne predmete na nivou komande-uprave vida, roda, službe, ili na nivou škole-centra, formiraju posebni timovi u koje bi ušli najbolji kadrovi onih profila koji će garantovati kvalitetan rad. Ako se takav tim formira u školi-centru, onda bi u njegov sastav, pored nastavnika sa određene katedre, morali ući i drugi stručnjaci iz uprave škole (pedagog, psiholog, metodolog i dr.).

Posebnu metodološku i praktičnu teškoću u konstituisanju i razvoju metodike nastave iz predmeta vojnog obrazovanja predstavlja okolnost da se isti predmeti izučavaju sa raznim kategorijama polaznika. Na primer, vatrenu obuku izučavaju pitomci srednjih vojnih škola, pitomci vojnih akademija, slušaoci KŠA KOV, ali i vojnici. U takvoj situaciji, čini se, najbolje bi bilo da se težište usmeri na izradu i razvoj metodika srednjoškolske vojne nastave. To iz razloga

što se do sada visokoškolska didaktika (opšta i vojna) još nije potpuno konstituisala, niti metodike nastave visokoškolskih predmeta. S druge strane, metodike nastave iz predmeta vojnog obrazovanja u srednjim vojnim školama mogle bi poslužiti kao solidna osnova za razradu i unapređivanje metodike nastave određenog predmeta i u obuci vojnika i jedinica.

O JOŠ NEKIM FAKTORIMA KOJI DETERMINIŠU ILI UTIČU NA METODIKU NASTAVE PREDMETA VOJNOG OBRAZOVANJA

Ima više činilaca koji determinišu ili utiču na metodiku nastave iz predmeta vojnog obrazovanja. Neki od njih svoje izvore imaju u prošlosti, u tzv. tradicionalnoj vojnoj obuci, dok su drugi savremeni. Ovom prilikom nećemo ulaziti u razmatranje većine tih činilaca, ali ćemo pokušati naznačiti, makar i taksativno, one faktore koji su sa stanovišta implikacija koncepcije opštenarodne odbrane, strategije oružane borbe i profila našeg starešine na području obuke i vaspitanja najvažniji.

Implikacije koncepcije opštenarodne odbrane i strategije oružane borbe na oblast obuke i vaspitanja mogu se razmatrati sa dva aspekta — unošenja adekvatnih sadržaja u programe nastave i prilagođavanja metodike nastave tim zahtevima. Ovom prilikom nas više zanima ovaj drugi aspekt.

a). Profil starešine u uslovima oružane borbe, kakvu podrazumeva koncepcija opštenarodne odbrane, mora da sadrži kreativnost, inicijativu i stvaralačku aktivnost. Zapravo, od starešine se sve više traže visoke intelektualne sposobnosti za svestrane aktivnosti i stvaralaštvo u ratnim uslovima, a isto tako i u mirnodopskoj izgradnji oružanih snaga. Zato se u obrazovanju starešina, umesto klasičnog i zanatsko-prakticističkog pristupa, sve više afirmiše široko opštevojno, naučnoteorijsko i fundamentalno — praktično obrazovanje.

b). Poznato je da mi jedna druga oblast ne doživljava tako brze inovacije kao vojna delatnost. Razvoj nauke i tehnike, pronalasci i otkrića, skoro redovno najpre nalaze primenu u oružanim snagama. Od starešina to zahteva brzo prilagođavanje takvim promenama, permanentno opšte i vojnostručno obrazovanje, a bez temeljnog obrazovanja, još u toku školovanja, starešine ne mogu biti sposobne da prihvate sve te novine. Dakle, obrazovanje i vaspitanje pitomaca treba da bude permanentno usmereno ka budućnosti. U predmetima vojnog obrazovanja samo u neophodnoj meri treba da se oseća

retrospektiva (istoricizam), a težište usmereno ka anticipaciji budućih borbenih dejstava i, u vezi s tim, određeni sadržajno-metodički problemi realizacije svakog predmeta. U tom kontekstu veoma veliki didaktičko-metodički značaj ima, na primer, izučavanje i primena fenomena transfera znanja, veština, navika i metoda rada usvojenih u svakom predmetu vojnog obrazovanja *na trupnu, odnosno borbenu praksu*.

c). Funkcija mišljenja pitomaca, posebno kritičkog, i njihovo vežbanje metodom svih predmeta vojnog obrazovanja je od ključnog značaja. U osnovi svih delatnosti starešina u miru i ratu leži funkcija kreativnog mišljenja, što mora da ima svoje reperkusije i na metodiku nastave.

d). Tradicionalna vojna obuka, koja svoje korene ima u prošlosti i koja se pretežno ili isključivo realizovala na zanatsko-prakticistički način, ne može danas zadovoljiti savremene vaspitno-obrazovne zahteve. Našim oružanim snagama su potrebne kreativne starešine koje treba školovati samo u takvoj nastavi koja će biti stvaralačka, koja će u njih maksimalno izgrađivati sve moralne i psihofizičke sposobnosti.

e). Nastava u vojnim školama se izvodi po sistemu tradicionalne razredno-predmetne nastave. Bobena dejstva i delatnost starešine u njima, međutim, integralna su i celovita. To implicira jedan bitan zahtev u metodici nastave vojnih predmeta — kako obezbediti integraciju znanja, veština i navika usvojenih u različitim, parcijalnim predmetima.

f). U nastavi u vojnim školama još postoji praksa da se retencija i reprodukcija brojnih činjenica od strane slušalaca često vrednuje kao najvažniji rezultat nastave. Mada usvajanje činjenica i dalje ostaje važan zadatak u metodici nastave svih predmeta, to ne može biti i najvažniji cilj. Metodika nastave mora postepeno prevazilaziti takvo nasleđe prošlosti i razvijati savremenije metode i organizacione oblike nastave koji će doprinositi razvoju slobodnijeg, logičkog mišljenja i razvijanju drugih sposobnosti učenika, veoma značajnih sa stanovišta zahteva koncepcije opštenarodne odbrane (inicijativnost, samostalnost, kreativnost i dr.).

g). Nastava u celini, a ni predmeti vojnog obrazovanja posebno, nije pošteđena ni raznovrsnih oblika verbalizma, formalizma, pa i dogmatizma. Takve negativne tendencije se moraju energično sprečavati u metodici nastave svakog predmeta vojnog obrazovanja.

h). Nastavno-materijalna baza (nastavni objekti i nastavna sredstva) u svim vojnim školama je značajno unapređena, dok razvoj i

usavršavanje nastavnih objekata i sredstava iz predmeta vojnog obrazovanja još uvek nisu potpuno funkcionalni i metodički racionalno usmereni. U nekim školama još ne postoji utvrđena politika ni projekti razvoja i modernizacije tih sredstava i objekata. Hipertrofiranje tzv. moderne obrazovne tehnologije (kabinetska nastava, programirana nastava, elektronske učionice i sl.), kolikogod mogu biti metodički korisni, ako se nekritički i bez provere njihove efikasnosti prihvataju, mogu udaljiti vojnu nastavu od njenog osnovnog cilja — pripreme starešina za borbena dejstva — za ratnu stvarnost.